

13 HAZİRAN 2019
PERŞEMBE

19.00

İSTANBUL TABİP ODASI
ÇAĞALOĞLU

RUHSAL HASTALIKLAR VE ÇALIŞMA YAŞAMI

Prof.Dr. E. Timuçin Oral
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı

Turkey

Map

WHO Türkiye Verileri

Statistics

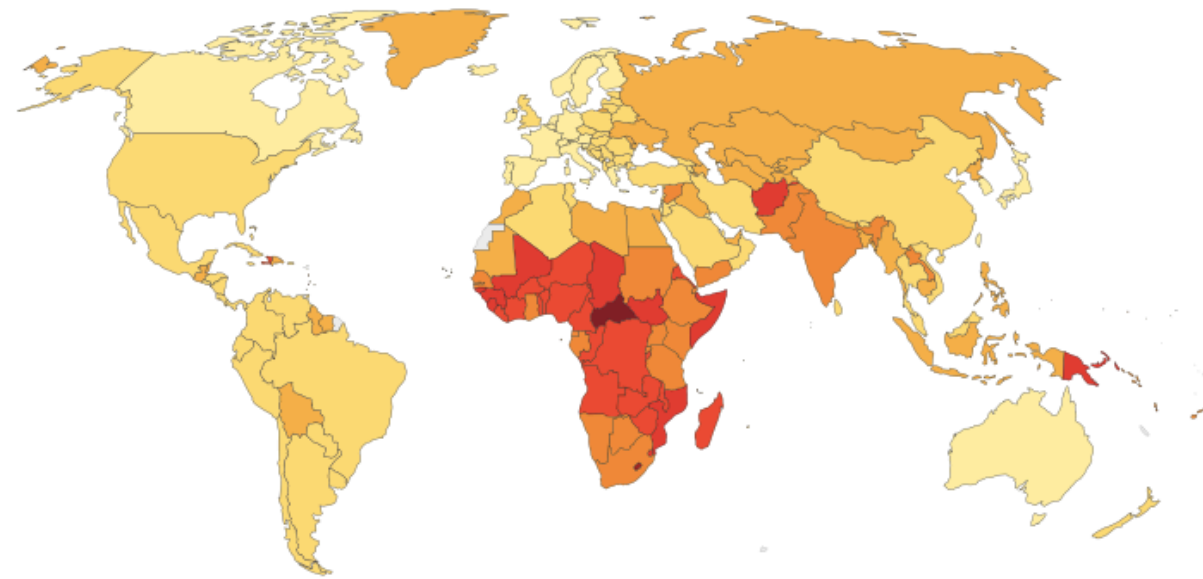
Total population (2016)	79,512,000
Gross national income per capita (PPP international \$, 2013)	18,760
Life expectancy at birth m/f (years, 2016)	73/79
Probability of dying under five (per 1 000 live births, 2017)	12
Probability of dying between 15 and 60 years m/f (per 1 000 population, 2016)	138/71
Total expenditure on health per capita (Intl \$, 2014)	1,036
Total expenditure on health as % of GDP (2014)	5.4

Latest data available from the [Global Health Observatory](#)

Ülkemizde ruh sağlığına toplam sağlık bütçesinin %1'inden daha az pay ayrıldığı tahmin edilmektedir.

Psikiyatri ve Ülkemize İlişkin Veriler

- Türkiye’de 18 yaş üstü nüfusta ruhsal bozukluk görülme sıklığı %17.2
(Kılıç,1998,Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması)
- Avrupa’da çalışan nüfusta ruhsal hastalık görülme oranı %30-60 arasında

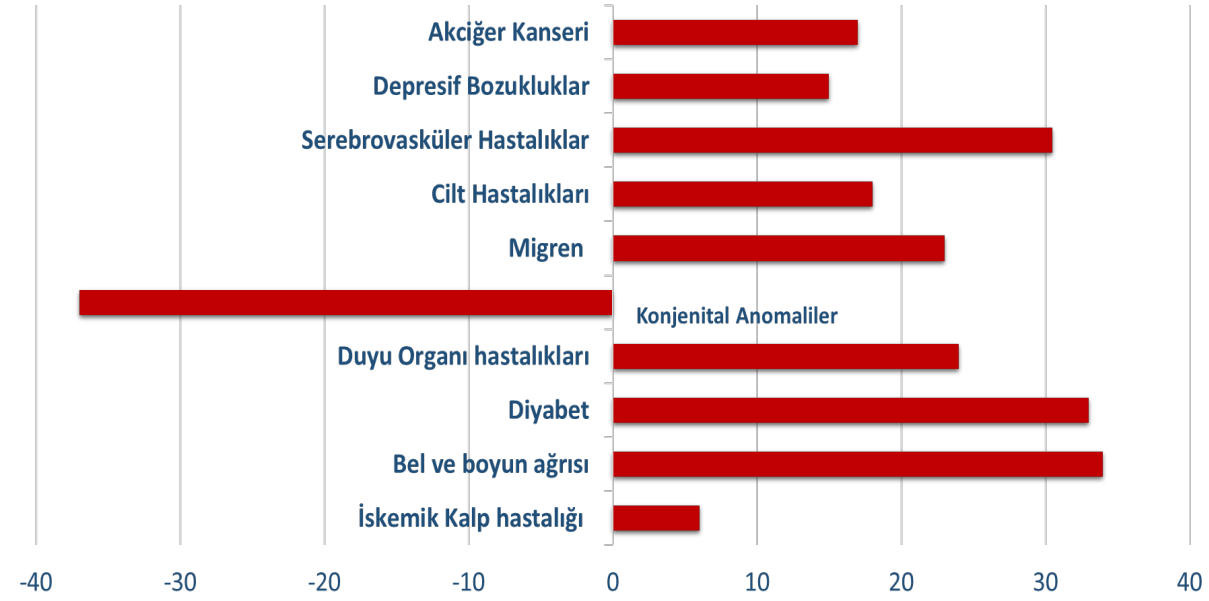

No data 0 10,000 20,000 30,000 40,000 50,000 60,000 70,000 80,000 90,000 >100,000

Source: IHME, Global Burden of Disease

CC BY

Türkiye’de Engelliliğe Atfedilen Yıllar (DALYs) 2005-2016

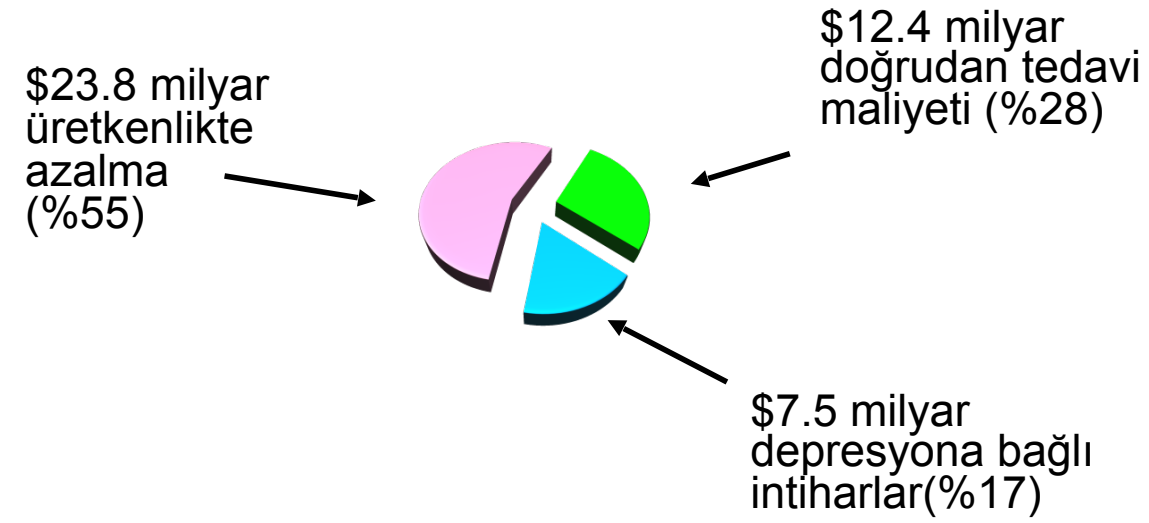
<http://www.healthdata.org/turkey>

Depresyon

- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ =WHO)-**2000**
 - Yeti yitimine yol açmada **BİRİNCİ** sırada
 - Küresel hastalık yükünü (**DALYs**) arttırmada **DÖRDÜNCÜ**
 - 15-44 yaş arası kadın ve erkeklerde **İKİNCİ**
 - **2020**'de tüm yaşlar ve her iki cinsiyet için **İKİNCİ** sıraya yükseleceği öngörülüyor

Depresyonun Ekonomik Yüğü

ABD'de Depresyonun Yıllık Maliyeti: \$43.7 milyar¹

Greenberg et al. *J Clin Psychiatry*. 1993;54:419-424

Hastalık Yüğü Araştırmaları

- Ekonomik kayıp oluşturan dolaylı maliyetler, ruhsal rahatsızlıkların ilk sırada olduğunu gösteriyor.
- %14 bel ve sırt rahatsızlıkları, %10 uyuşturucu, astım, alerji ve sigara kullanımı, ruhsal sorunların dolaylı etki oranı %31
- Fransa’da 2000 li yılların başında depresyon sebebiyle işe devamsızlık 31,9 milyon gün.
- İş kaybı, devamsızlık, rapor, çalışamama, düşük performansla çalışma, erken emeklilik, bakım ücretleri, işsizlik sigortası ağır ruhsal hastalıkların maliyetinin %60-80’i

8

Araştırmalar, ruhsal hastalıkların işe devamsızlık, erken ölüm gibi sonuçlarının toplam maliyeti çok artırdığını göstermiştir.

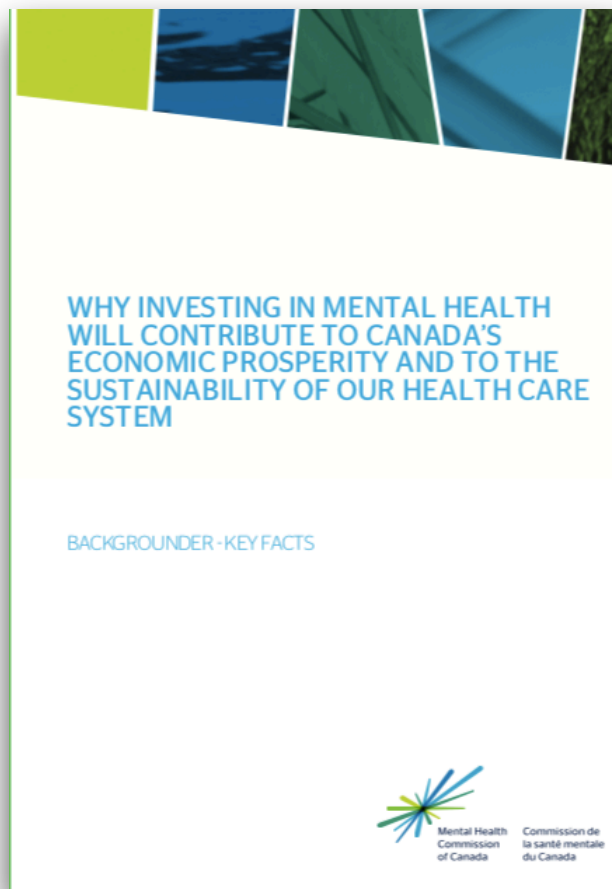
Çalışma Örgütü’nün 2000 yılı bildirimine göre Avrupa Birliği ülkelerinde yurtiçi hâsılanın %3-4’ü ruh sağlığı hizmetlerinin finansmanına ayrılmalıdır.

Bu nedenle ruh sağlığı hizmetine yatırım ile iş gücü kaybı arasında kıyaslama ve fizibilite hesaplarına daha sık rastlanıyor

Hastalık Yüğü Araştırmaları

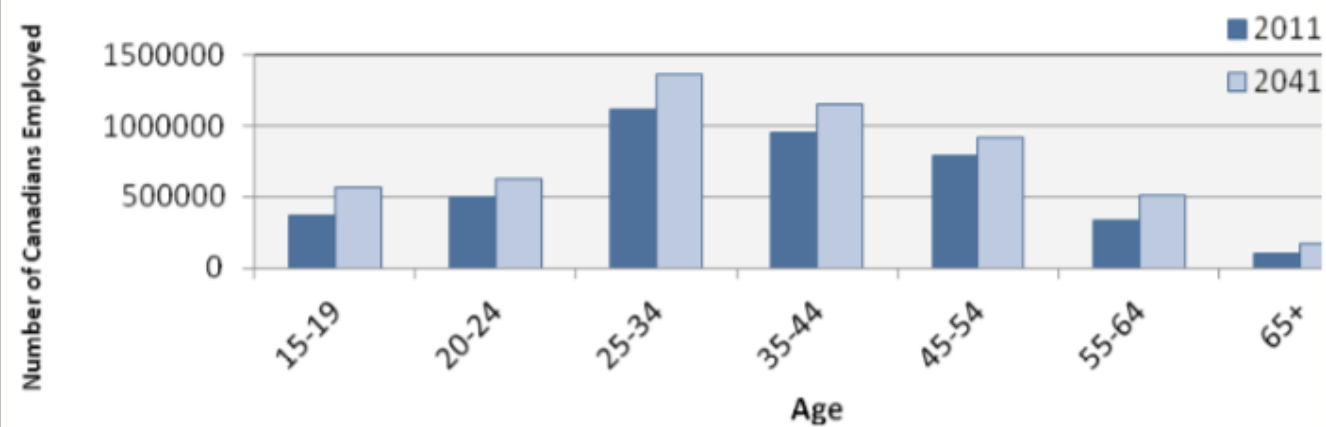
- Kanada'nın çalışan nüfusunun 1/4'ünde görülen ruh sağığı problemi veya hastalığı; işe devamsızlık, boy göstermek ('presenteeism' işe gelmek ancak iş rollerini layıkıyla yerine getirmeden günü tamamlamak) ve iş terkine (turnover) sebep olmaktadır.
- Kanada'daki kısa/uzun iş göremezlik halinin %30'unun ruh sağığı sorunları ve hastalıkları nedeniyle olduğu saptanmıştır.

Bu hastalıkların yıllık ekonomideki kaybı 51 milyar dolardır. Ayrıca 20 milyar dolarlık kayıp da iş yerindeki iş kaybından oluşmuştur
Daha çok insanları nasıl daha iyi çalıştırır esasına yönelik araştırmalar

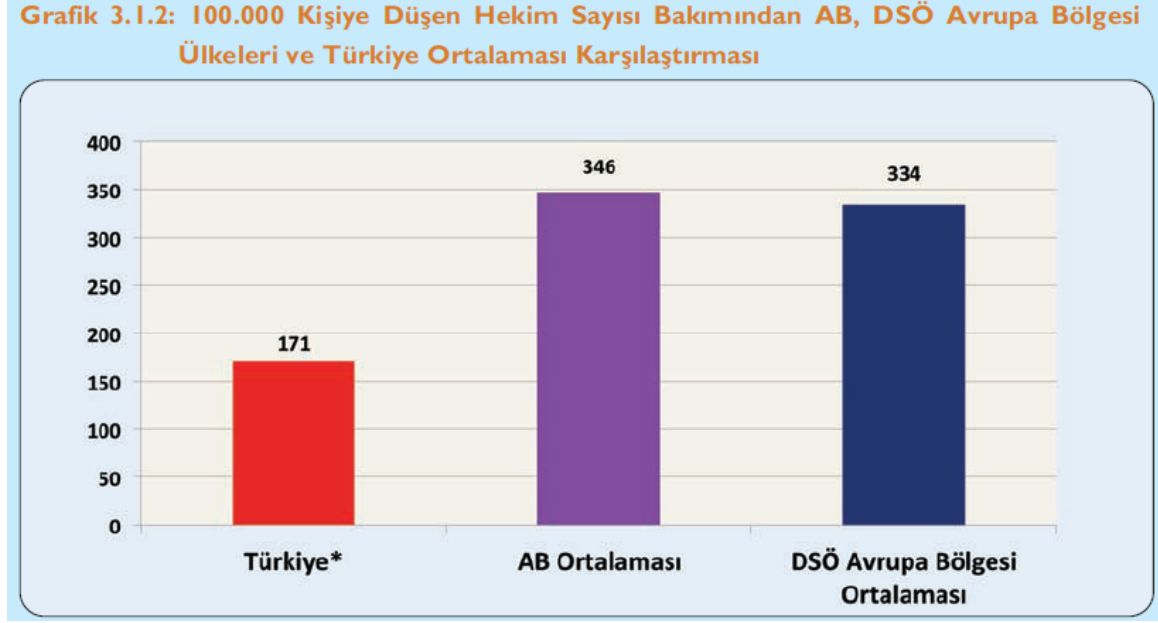

Mental Health Problems and Illnesses in the Employed

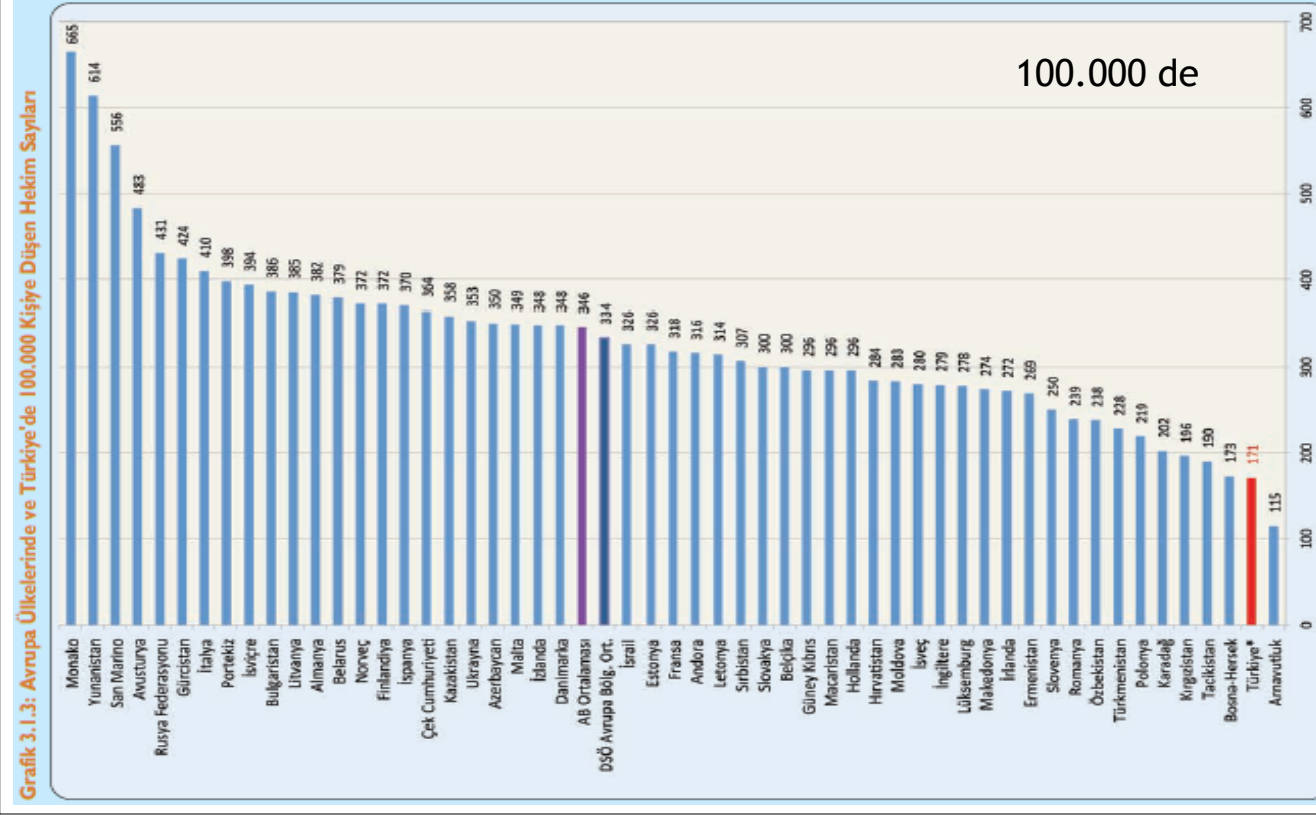

Hekim Sayısı: AB x Türkiye

Öte yandan bunlara yanıt verecek yeterlilikte bir sağlık çalışanımız var mı?

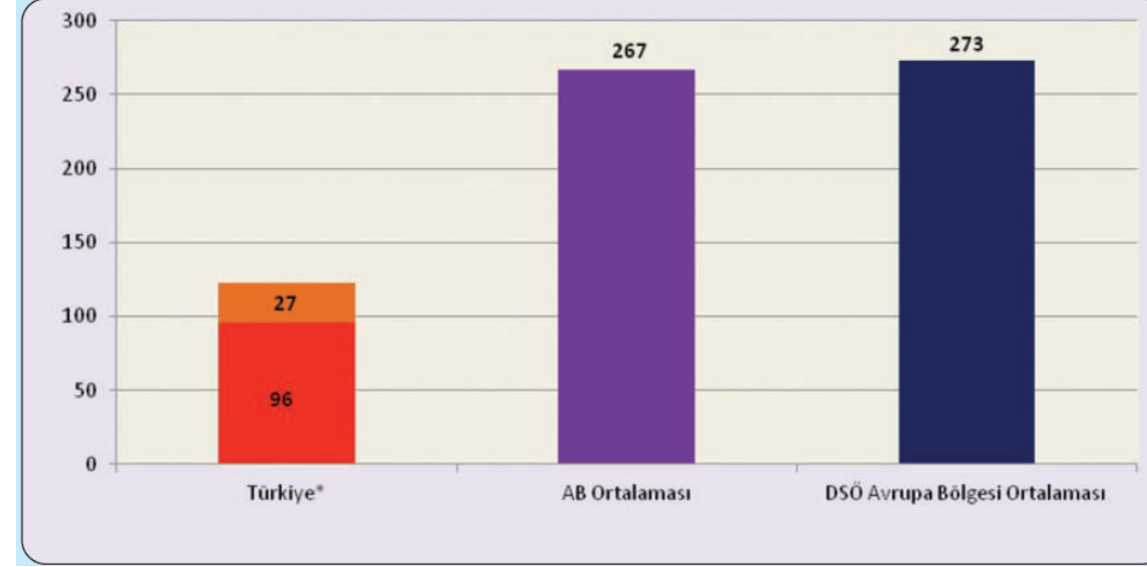
Hekim Sayısı: AB x Türkiye

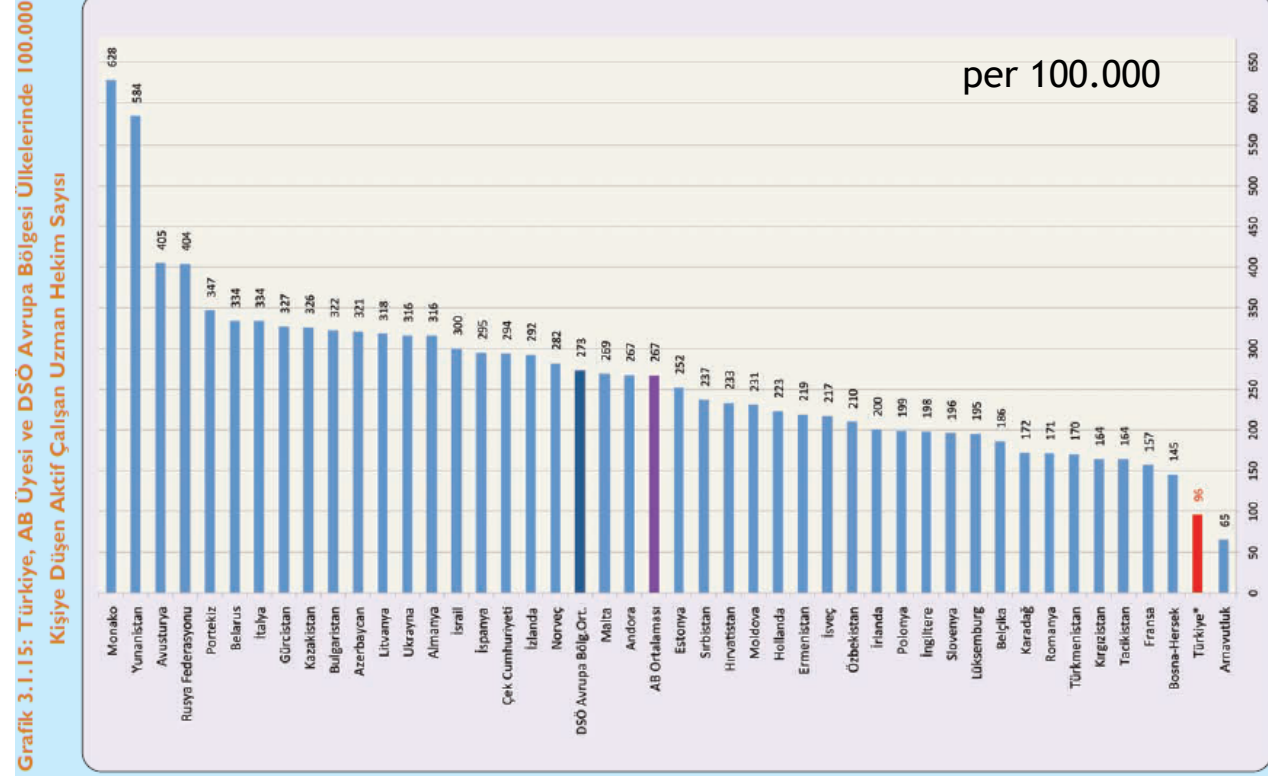
Öte yandan bunlara yanıt verecek yeterlilikte bir sağlık çalışmamız var mı?

Uzman Sayısı: AB x Türkiye

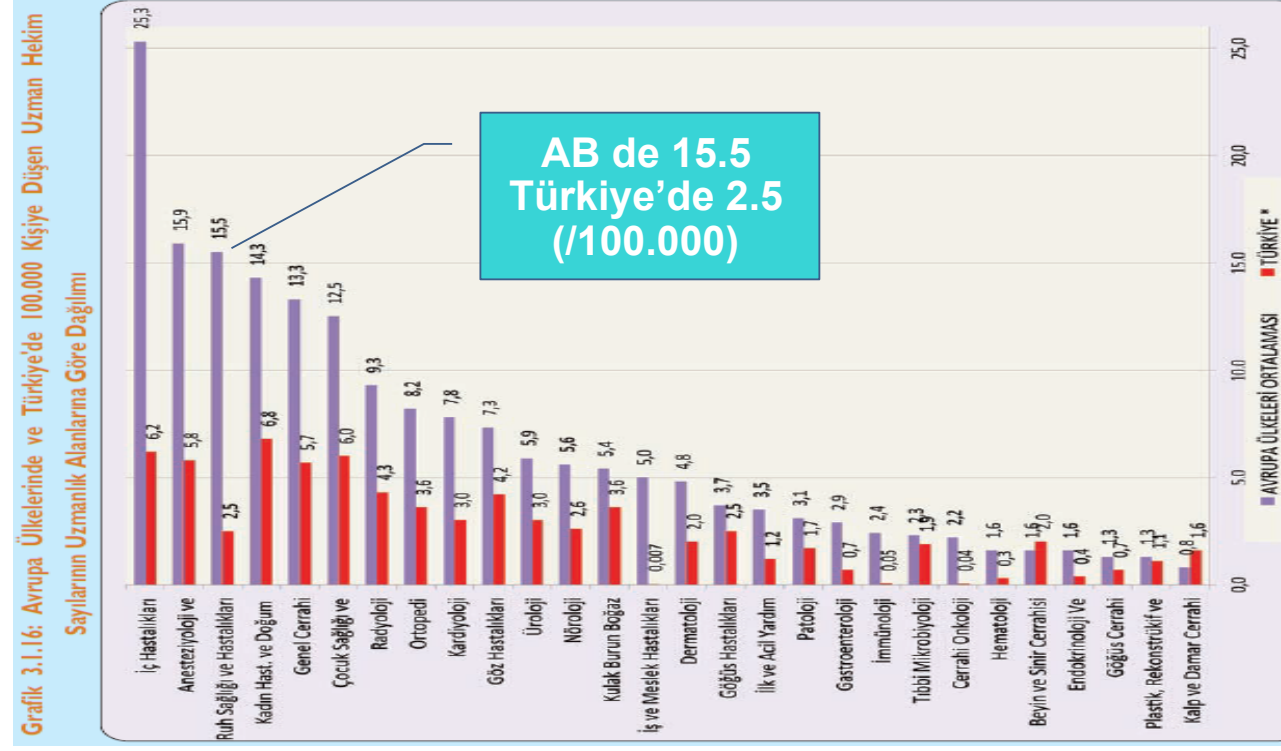
Grafik 3.1.14: 100.000 Kişiyeye Düşen Uzman Hekim Sayısının Türkiye, AB ve DSÖ Avrupa Bölgesi Ülkeleri Ortalamasının Karşılaştırılması

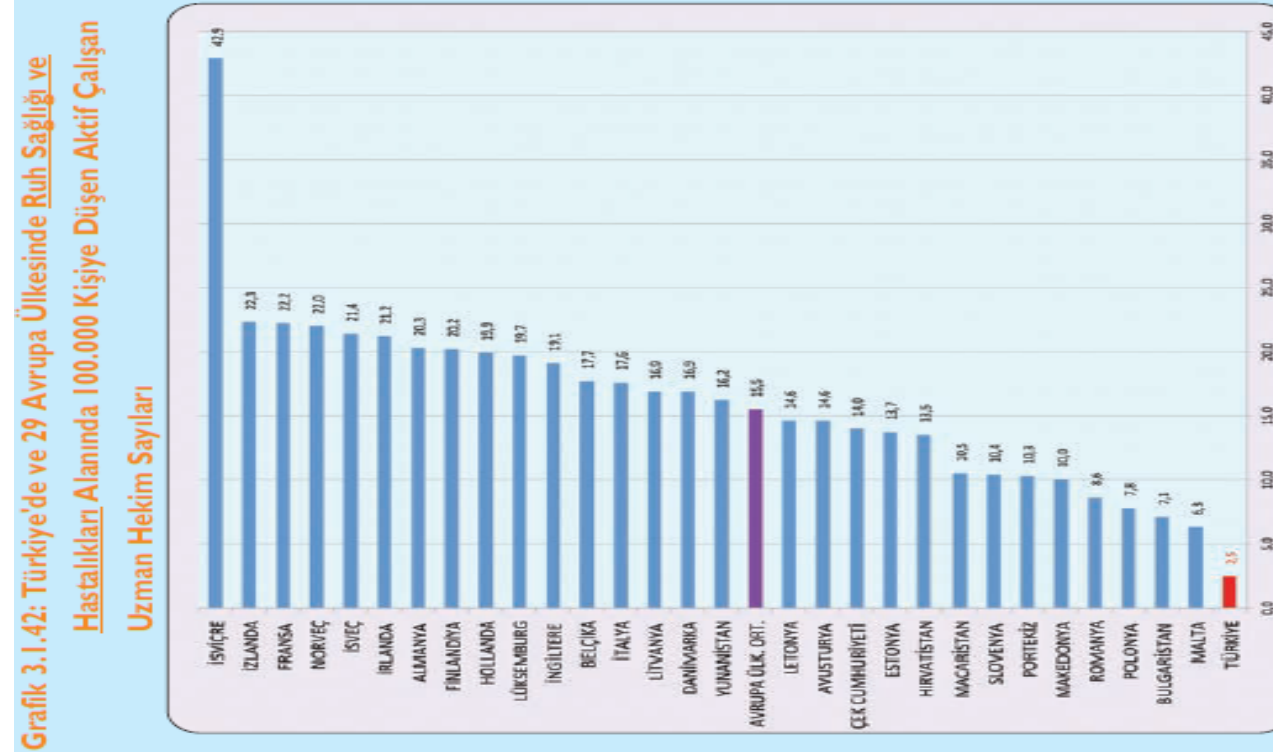
Uzman Sayısı: AB x Türkiye

Farklı Uzmanlık Alanları AB x Türkiye (100.000 de)

AB'de Psikiyatri Uzmanı (100.000'de)

Dünya genelinde 100.000 kişiye düşen psikiyatri uzmanı sayısı 4, Avrupa Birliği ülkelerinde 9 iken, Türkiye'de bu oran 1.6'dır.

Hasta başına düşen klinik psikolog ve sağlık psikoloğu oranı konusunda ise hiçbir veri yoktur.

Psikiyatri alanında çalışan hemşire oranı 100 binde 3, psikolog 100 binde 1'dir. AB ülkelerinden Avustralya'da 100 bin kişiye düşen psikolog sayısı 63, Finlandiya ise 47 ile 2. en yüksektir.

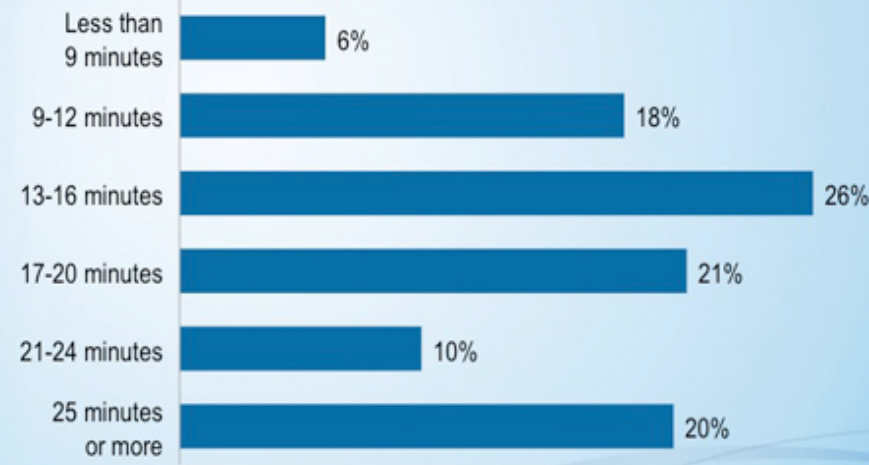
Uzman Sayıları (2014)

	SB	Üniversite	Özel	Toplam
Psikiyatri	1047	314	573	1934
Nöroloji	1048	341	593	1982
Çocuk Ergen Psikiyatrisi	114	103	29	246
Çocuk Nörolojisi	39	67	9	115

Uzman Sayıları (2017)

	SB	Üniversite	Özel	Toplam
Psikiyatri	1265	313	639	2217
Çocuk Ergen Pskiyatrısı	194	103	48	345
Psikolog	1707	220	514	2441
Sosyal Çalışmacı	1085	69	12	1166

Hastaya Ayırılan Zaman

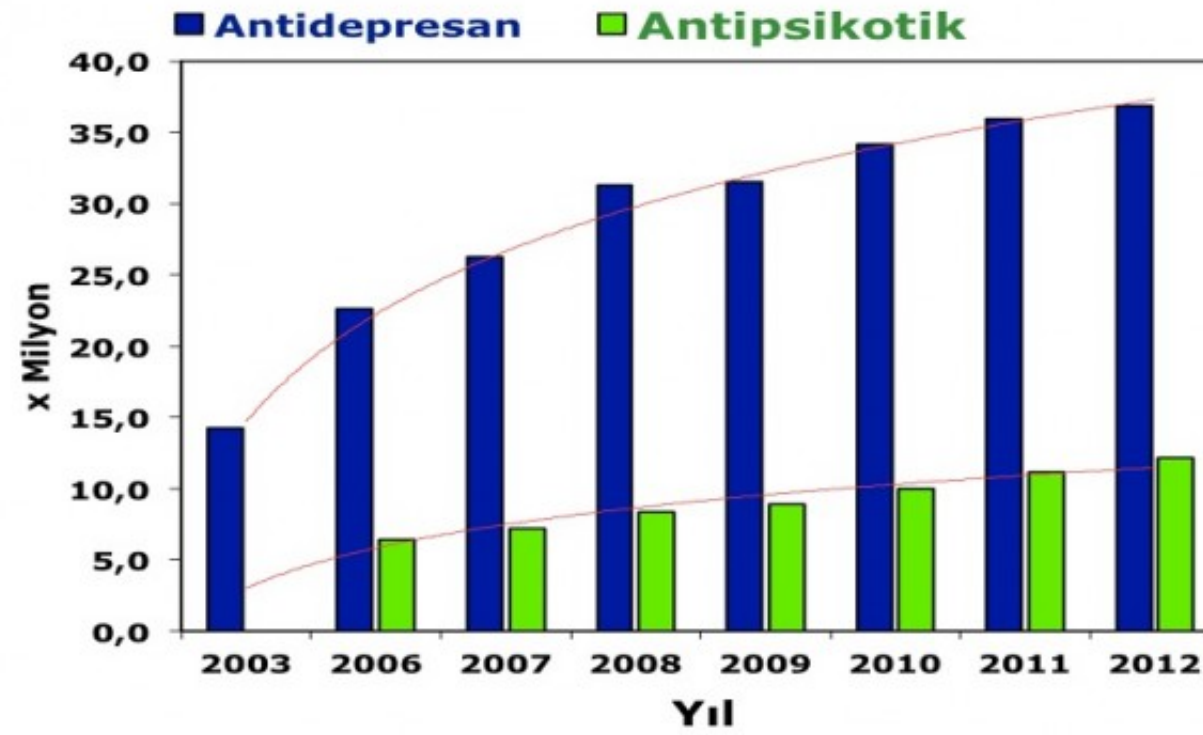

Medscape Physician Compensation Report: 2012 Results

<http://www.medscape.com/features/slideshow/compensation/2012/public>

Tabii bütün bunlar ayrılan zamanın azalmasına neden oluyor ama bu durum hemen hemen bütün dünyada benzer özellikler taşıyor. Tabii bizde daha ha kısa.

Psikiyatrik İlaç Kullanımı

Sonuç kaçınılmaz olarak artan ilaç kullanımı

Yıllar içinde artan ilaç kullanımı

2007-2014 artış % si

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gastrointestinal Kanal ve Metabolizma	27	220,9	233,3	229,6	243,1	268,7	278,8	280,6
Sistemik Antienfektifler	8	255,2	259,4	262,9	266,0	280,8	278,4	275,1
Solunum Sistemi	33	198,1	209,1	237,4	231,3	268,7	257,8	263,8
Sinir Sistemi	35	191,8	204,9	208,4	211,0	234,5	242,6	258,5
Kas ve İskelet Sistemi	13	191,4	203,0	201,2	207,1	222,8	233,4	216,8
Kardiyovasküler Sistem	48	125,3	137,5	144,1	155,8	168,9	177,5	185,2
Toplam İlaç Tüketimi		1.481,9	1.569,7	1.612,5	1.669,9	1.848,3	1.889,4	1.912,2
Kaynak: Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu								

Bakanlık çeşitli veriler yayınlayarak ilaç kullanımının arttığını dile getiriyor. Burada en çok karşı çıkılan iki ilaç grubu olan AD'lar ve Statin'lerin durumunu yüzdeler gösteriyor. Bir takım köşe yazarları da bilir bilmez karşı çıkıyorlar. Haklı oldukları noktalar olabilir ama topyekün bir karşı çıkış yanlış.

Yıllık Satış - Milyon TL	2009	2011	2013	2015	2017
Türkiye İlaç Pazarı	14.246	15.094	14,368	18.142	25.553
Büyüme	%15	%3	%4	%15	%19
Toplam AD Pazarı	425	384	481	301	427
Büyüme	%12	%5	%-15	%10	%18

IMS, 2018

IMS verilerinin son 8–10 yılına göz atarsak toplam AD pazarı fiyat olarak büyümüyor

Ülke	Kişi başı AD (tab)		Kişi başı AD indeksi		Kişi baş harcama (USD)	
	2012	2017	2012	2017	2012	2017
Fransa	25	31	1,9	1,3	10,0	8,2
Almanya	20	30	1,5	1,2	8,7	11,5
Yunanistan	19	15	1,4	,6	15,3	6,9
İtalya	17	22	1,3	,9	8,1	10,7
Norveç	27	33	2,0	1,4	7,6	7,2
İspanya	25	25	1,9	1,0	14,1	7,0
İsveç	33	38	2,5	1,6	7,1	15,8
İngiltere	33	49	2,5	2,0	6,8	7,3
Portekiz	32	57	2,4	2,3	14,2	11,1
Amerika	38	55	2,8	2,3	36,0	25,8
Türkiye	13	24	1,0	1,0	3,3	2,9

IMS (International Marketing Services) verileri

Ayrıca Avrupa ile karşılaştırırsak bir hayli iyi durumdayız. Kişi başı tablet sayısı iki katı artmış ama hala en ekonomik durumda olan biziz. Dahası İtalya ve Yunanistan sayı ve indeks olarak düşüş göstermesine karşın biri 2 diğeri 3 katı kadar pahalı ilaç kullanıyor.

Örnek

- 2012 de Türkiye’de 36 milyon kutu AD kullanılmış
- Tüm pazarın %2’ si (son 5 yıldır bu oran aynı)
- 36 Milyon üniteden
 - 23,8 milyon SSRI (%66)
 - 3,9 milyon SNRI (%10.8)
 - 8,5 milyon Diğer AD (%23,2)

Sonuçta abartıldığı kadar bir artış yok. Ama fazla görünmesinin nedeni ne? Onu AD sınıfları arasındaki farka bakarak anlayabiliriz. Kullanımı en kolay olanlar en çok satıyor. Tek AD endikasyonu da depresyon değil

Ruhsal Hastalık ve Çalışma Yaşamı

- Ruh sağlığı bozuk ve engelli olan kişinin işe alınması ve çalışması
- Çalışma yılları içerisinde ruhsal rahatsızlıkların ortaya çıkması
- Yıldırma (Mobbing)

Ruh sağlığı bozukluğu çalışma hayatı içinde iki boyutta gözlenir.
Yetişkin nüfusun %20'si hayatının herhangi bir döneminde ruh sağlığı sorunu yaşar

Yıldırma (Mobbing)

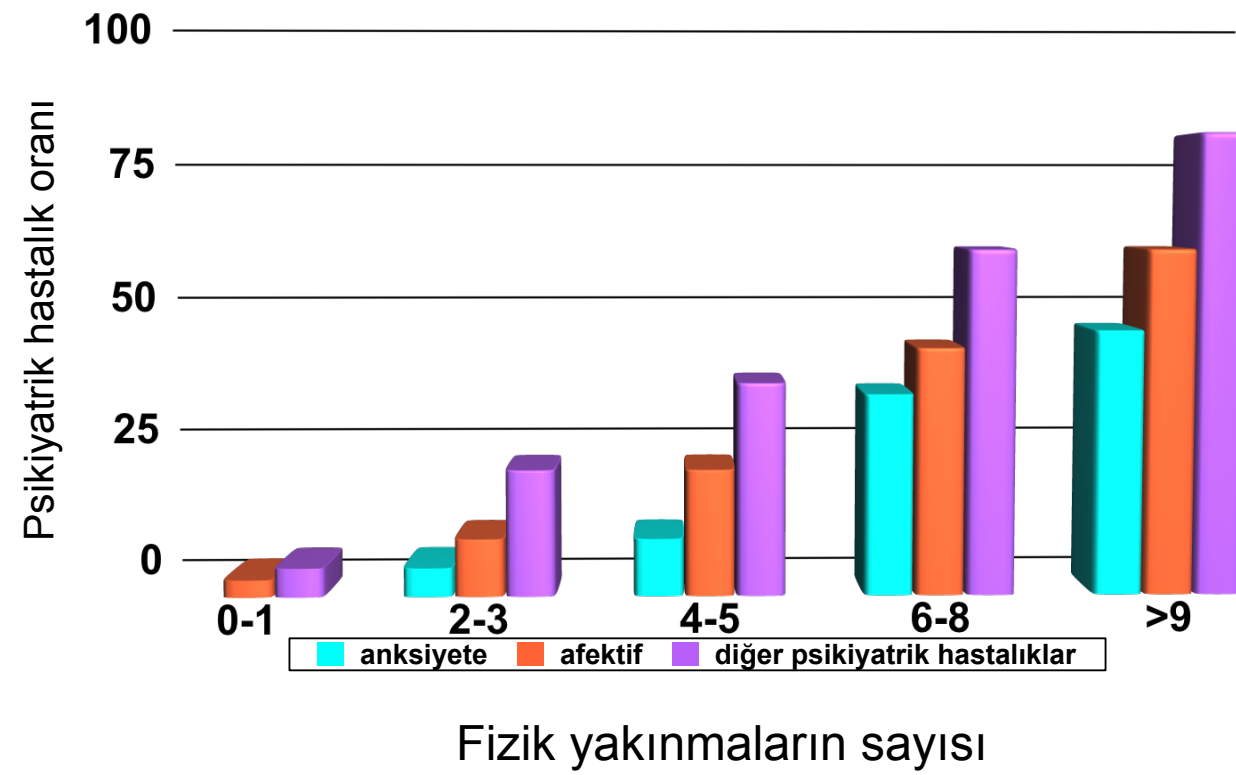
- WHO raporuna göre sağlık çalışanları arasında
 - Bulgaristan'da %30.9, Güney Afrika'da %20.6, Tayland'da %10.7, Lübnan'da 22.1, Portekiz'de sağlık merkezlerinde %23, Avustralya %10.5 Brezilya'da %15.2
 - Ülkemizde hemşirelerde %86.5
- Eğitim fakültesi araştırma görevlilerinde %32.2, kamu-özel sektör %67.4, işletmelerde %78.7

Önce kısaca yıldırmanın ne kadar sık olduğunu hatırlatıp sonra diğer konulardan söz edelim

İşyerinde Psikiyatrik Sorunlar

- Stresli iş ortamı veya rekabetin etkileri
- Duygudurum dalgalanmaları, yaşantı ile uyumsuz tepkiler
- Eylemlerin neden ve sonuçlarını değerlendirme yetisinde bozulma (Muhakeme bozukluğu)
- İstedğini yapabilme kaybı (İrade bozuklukları)
- Fiziksel belirtilerle seyir nedeniyle ayırt etme sorunu, tanı gecikmesi

Bedensel yakınma ruhsal hastalık ilişkisi

İşyerinde Psikiyatrik Sorunlar

- Stresli iş ortamı veya rekabetin etkileri
- Duygudurum dalgalanmaları, yaşantı ile uyumsuz tepkiler
- Eylemlerin neden ve sonuçlarını değerlendirme yetisinde bozulma (Muhakeme bozukluğu)
- İstedğini yapabilme kaybı (İrade bozuklukları)
- Fiziksel belirtilerle seyir nedeniyle ayırt etme sorunu, tanı gecikmesi
- Engelli kadrosunda çalışanlara ilişkin sorunlar

Engellilik tanımı ve istihdamı

- Doğuştan veya sonradan bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım ya da rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi
- İş yerlerindeki işçi sayısı 50 ya da daha fazlaysa %3 oranında engelli birey çalıştırma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Ancak genellikle çalışmaya çok az engel oluşturan fiziksel uzuv kayıpları veya iç hastalıkları nedeniyle özürlülük raporu olanlar işe alınma açısından şanslı. Çalışırken ruh sağlığı bozulup Sağlık Kurulu'ndan engelli raporu alanlar bu durum ortadan kalkınca aynı pozisyon hala açıksa kanunen işe alınmaları zorunlu, açık değilse bile açılması durumunda bu kişilere öncelik verilmesini istenir.

İşyerinde En sık Psikiyatrik Belirtiler

- Uyku bozuklukları
- Yorgunluk, tükenmişlik
- Anksiyete (Huzursuzluk ve endişe)
- Depresyon veya depresyon+kaygı birlikteliği
- Var olan hastalıklara (şizofreni, bipolar bozukluk vb) ait alevlenme belirtileri, etmenleri

Riskler

- Psikiyatrik hastalık doğru tespit edilmediğinde ve uygun tedavi düzenlenemediğinde:
 - İntihar ve/veya kendine/çevreye zarar olasılığı
 - Hastalığın kronikleşmesi
 - Tedavi uyumunun bozulması
 - Kişiler arası ilişkiler ve işlevselliğin bozulması
 - Yeti yitimi

İlk Görüşme

Olmazsa olmazlar:

- Psikiyatrik hastalık varlığını sorgulamak
 - İntihar düşüncesi/niyeti/planı
 - Alkol/madde kötüye kullanımı
 - Fiziksel hastalık
 - Aile öyküsü
-
- İlk görüşmede ya da süreçte herhangi bir zaman acil olarak psikiyatrik yönlendirme yapılması gereken durumlar da olabilir.

İlk görüşmede dikkat edilecekler!

- Geçmişte herhangi bir nedenle psikiyatrik hospitalizasyon öyküsü varsa
- Kendisine reçete edilmiş psikiyatrik ilaçları bir hekime danışmadan kendi başına kesmişse ya da düzensiz kullanıyorsa
- İlaç tedavisi veya hastaneye yatış olmasa bile, geçmişte psikotik özellikli depresyon, mani, psikoz, ciddi kendine ya da başkalarına zarar öyküsü varsa

Kimleri yönlendirmeli?

- Görüşmeciye tutumunda işbirliğine girmiyorsa, aşırı büyüklenmeci, şüpheli, tehditkar, öfkeli, saldırgan ise;
- Psikomotor aktivite aşırı düzeyde artmış ya da azalmışsa;
- Duygudurumu ileri derecede taşkın, ajite, çökkün, disforik ise;
- Duygulanımı düşünce içeriği ile uyumsuz, sığ, künt, kısıtlı ise;

Kimleri yönlendirmeli?

- Düşünce içeriğinde (çağrışımlar) aşırı düzeyde azalma (kendiliğinden konuşmuyor, alçak sesle, az konuşuyor) veya aşırı düzeyde artma (yüksek sesle, basınçlı, çok konuşuyor, kafiyele konuşma, sözcük salatası, neolojizm) varsa;
- İleri derecede dağınık, çevresel konuşuyorsa, konuşma amacına ulaşmıyor, konudan sapıyor, anlattıklarından anlamlı bir öykü çıkarılamıyorsa;

İşyerinde Neler Yapılabilir?

- Hastalara ruhsal sorunları için de zaman ayırmak.
- Herhangi bir hekimin, psikopatoloji konusunda herhangi bir psikologdan çok daha bilgili olduğunu unutmamak.
- Çalışanların güvенеbileceğı bir birinci basamak hekiminin orada olduğı mesajını vermek.
- Yalnızca sevk değıl tedavi için de orada olduğunuzu hissettirmek.
- Ruhsal hastalıkların damgalanarak çalışanın itibarını zedelemesini önlemek.

Teşekkürler

etoral@superonline.com

@timucinoral